

UTICAJ DUALNOG OBRAZOVANJA NA PRIVREDNI RAZVOJ REPUBLIKE SRBIJE

Aleksandra Pavlović¹, Andrea Ivanišević², Mladen Radišić³, Aleksandar Takači⁴,
Alpar Lošonc⁵, Ivana Katić⁶, Dejan Ubavin⁷

¹Univerzitet u Beogradu, Akademija tehničkih strukovnih studija, Beograd, Srbija

^{2,3,5,6,7}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

⁴Univerzitet u Novom Sadu, Tehnološki fakultet, Novi Sad, Srbija

¹apavlovic@atssb.edu.rs, ²andrea@uns.ac.rs, ³mladenr@uns.ac.rs, ⁴takaci@tf.uns.ac.rs, ⁵alpar@uns.ac.rs,

⁶ivana.katic@uns.ac.rs, ⁷dejanubavin@uns.ac.rs

Kratak sadržaj: Može se slobodno reći da je visokoobrazovana radna snaga jedan od ključnih faktora privrednog razvoja zemlje. Međutim, često su u zemljama u razvoju, kakva je i Srbija, sistemi obrazovanja takvi da je većina znanja koju studenti stiču teorijska, a manje praktična. Neophodno je povezati visokoškolske ustanove i tržište rada jedne zemlje, tj. uspostaviti sinergiju između njih. Poslednjih godina Srbija je doživela pozitivan pomak po pitanju dualnog obrazovanja, te se u visokom školstvu uvode dualni studijski programi, a svršenim studentima po završetku obrazovanja rad u konkretnoj firmi ne predstavlja ništa novo, već nastavak onoga što su već imali tokom studija – učenje i rad, što je i suština dualnog obrazovanja. Poznato je da je radno iskustvo od ključnog značaja za pronalazak posla na tržištu rada u današnje vreme, kao i da mnogi mladi ljudi i po par godina provedu u traženju posla nakon završenog školovanja, a dualni sistem obrazovanja nameće se kao efikasno rešenje da se taj problem reši i značajno smanji nezaposlenost u budućnosti. Stoga, cilj ovog rada jeste da ukaže na efekte dualnog obrazovanja na privredni razvoj Srbije.

Ključne reči: Dualno obrazovanje/Privredni razvoj/Tržište rada

THE INFLUENCE OF DUAL EDUCATION ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: It can be said that a highly educated workforce is one of the key drivers in the country's economic development. However, in developing countries, such as Serbia, the education systems are such that most of the knowledge students acquire is theoretical and less practical. It is necessary to connect higher education institutions and the labor market of a country, i.e. establish a synergy between them. In recent years, Serbia has experienced a positive shift in the issue of dual education, and dual study programs are being introduced in higher education, and for graduates after completing their education, working in a specific company does not represent anything new, but a continuation of what they already had during their studies - study and work, which is the essence of dual education. It is known that work experience is of key importance for finding a job on the labor market today, as well as that many young people spend a couple of years looking for a job after finishing school, and the dual education system is being imposed as an effective solution to that problem. solve and significantly reduce unemployment in the future. Therefore, the aim of this paper is to indicate the effects of dual education on the economic development of Serbia.

Key Words: Dual education/Economic development/Labor market

1. UVOD

U Republici Srbiji, dualni model obrazovanja realizuje se na nivou srednjeg i visokog obrazovanja. Dualno obrazovanje može biti prisutno na bilo kom nivou obrazovanja. U ovom radu akcenat će biti stavljen na visoko obrazovanje. Dualni sistem obrazovanja podrazumeva da je student od samog početka studija u fokusu, i zaposlen u određenom privrednom društvu, gde mu se kao i ostalim zaposlenim dodeljuju odgovarajući radni zadaci. Istovremeno, u visokoškolskoj ustanovi student dobija sva potrebna teorijska znanja. Na taj način, nakon završetka školovanja, formiran je kompletan zaposleni koji je sposoban da rad nastavi u konkretnoj kompaniji i živi od svog rada.

Što se ranije upoznaju sa praktičnim situacijama na konkretnom poslu, studenti će biti u većoj meri sposobniji da realno procene da li da ostatak školovanja posvete odabranoj oblasti ili ne. Od značaja je na taj način smanjenje nezaposlenosti i olakšan tranzicioni put na tržište rada, na primer u mašinskoj industriji, obavljanjem prakse u domaćim ili stranim kompanijama tj. praktičnom obukom na mašinama koje se aktivno koriste u proizvodnji, upoznavanjem sa novim tehnologijama uz podršku mentora, kao i većom verovatnoćom za dobijanje posla nakon završenog školovanja, pomenuti put je značajno olakšan mladim ljudima [1].

Dualni model studija u visokom obrazovanju model je realizacije nastave na odgovarajućim studijskim programima u visokom obrazovanju u kome se kroz aktivnu nastavu na visokoškolskoj ustanovi i praktičnu obuku i rad kod poslodavca stiču, usavršavaju, tj. izgrađuju nova znanja, veštine, sposobnosti i stavovi u skladu sa studijskim programom i standardom kvalifikacije [2]. Privredna komora Srbije vodi i redovno ažurira informacije o zaključenim

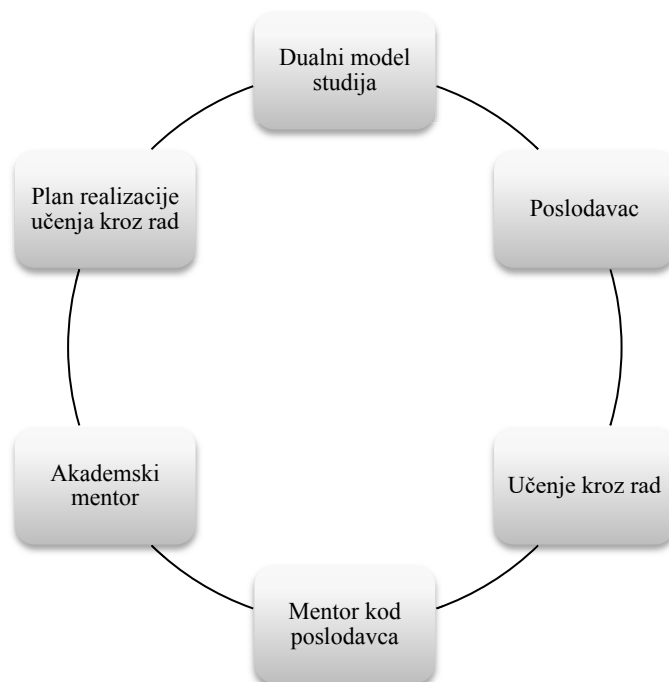
ugovorima između poslodavaca i visokoškolskih ustanova u okviru Registra ugovora o dualnom modelu [2].

Ovaj rad ima za cilj da ukaže na značaj i dostignuti stepen realizacije dualnog obrazovanja, te samim tim i njegov uticaj na privredni razvoj Republike Srbije.

2. KRATAK OSVRT NA SISTEM DUALNOG OBRAZOVANJA U REPUBLICI SRBIJI

Od 01.10.2021. u Srbiji je po prvi put uvedeno dualno obrazovanje na visokoškolskim ustanovama. Jedan od glavnih uzroka visoke stope nezaposlenosti jeste školovanje kadrova za zanimanja koja privredi nisu potrebna [3]. To je razlog zašto se zahteva da saradnja visokoškolskih ustanova i privrede bude na visokom nivou, a dualni studijski programi se razvijaju u skladu sa zahtevima i potrebama poslodavaca na tržištu rada.

Prema Zakonu o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju („Sl. glasnik RS“, br. 66/2019), javlja se šest glavnih pojmova, koji su prema istom zakonu definisani na sledeći način (slika 1).

Slika 1. Glavni pojmovi dualnog modela studija u visokom obrazovanju.

Izvor: Kreacija autora.

Dualni model studija može se definisati kao model realizacije nastave na studijskim programima u visokom obrazovanju u kome se kroz aktivnu nastavu na visokoškolskoj ustanovi i praktičnu obuku i rad kod poslodavca tj. učenje kroz rad stiču, usavršavaju, tj. izgrađuju kompetencije u skladu sa studijskim programom, kao i standardom kvalifikacije.

Poslodavac se definiše kao pravno lice ili preduzetnik koji ispunjava uslove utvrđene gore pomenutim zakonom i čija delatnost omogućava ostvarivanje odgovarajućih sadržaja i učenja kroz rad utvrđenog studijskim programom.

Učenje kroz rad sastavni je deo studijskog programa po dualnom modelu studija koji nosi određeni broj ESPB bodova, te predstavlja organizovan proces tokom koga studenti pod nadzorom mentora kod poslodavca, radeći kod poslodavca, primenjuju teorijska znanja u realnom radnom okruženju, imaju neposredan dodir sa poslovnim procedurama i tehnologijama koje se koriste u poslovnom svetu, povezuju se sa zaposlenim profesionalcima i pripremaju se za tržište rada.

Mentor kod poslodavca definiše se kao lice angažovano kod poslodavca, koje direktno obezbeđuje da se tokom učenja kroz rad realizuju sadržaji utvrđeni studijskim programom, te je odgovorno da studenti steknu kompetencije propisane studijskim programom i standardom kvalifikacije.

Akademski mentor definiše se kao lice zaposleno u visokoškolskoj ustanovi koje u saradnji sa mentorom kod poslodavca planira, prati, realizuje i vrednuje ostvarivanje učenja kroz rad.

Plan realizacije učenja kroz rad sadrži opis aktivnosti, mesto i dinamiku ostvarivanja učenja kroz rad i zajednički ga donose visokoškolska ustanova i poslodavac.

U tabeli koja sledi (tabela 1) dat je pregled visokoškolskih ustanova, poslodavaca, ukupan broj studenata upisanih na odgovarajući dualni model studija, kao i datum početka učenja u Republici Srbiji.

Tabela 1 – Pregled visokoškolskih ustanova, poslodavaca, broja studenata upisanih na dualni model studija, kao i datum početka učenja u Republici Srbiji.

Naziv visokoškolske ustanove	Naziv poslodavca	Br. studenata	Datum početka učenja
Fakultet tehničkih nauka u Čačku	Quantox Technology d.o.o. Čačak	5	01.10.2021.
	App Crafters doo Čačak	5	01.10.2021.
	Weltex d.o.o. Čačak	0	01.10.2021.
	Daxintimo d.o.o. Sjenica	0	01.10.2021.
	Preduzeće Bogutovo d.o.o. Arilje	0	01.10.2021.
	Sanatex d.o.o. Sjenica	5	01.10.2021.
	Jasmil d.o.o. Arilje	2	01.10.2021.
	MDM New Fashion d.o.o. Ivanjica	1	01.10.2021.
	P.S. Fashion Design d.o.o. Čačak	3	01.10.2021.
	AMIBO	3	01.10.2021.
	d.o.o. Tiffany Production Čačak	6	01.10.2021.
Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu	LUSS Textile	20	01.10.2021.
	JP Urbanizam Novi Sad	5	01.10.2022.
	LISJE	5	01.10.2022.
Akademija tehničkih strukovnih studija Beograd	JKP Gradsko zelenilo Novi Sad	5	01.10.2022.
	IGUMANOV d.o.o. Beograd	12	01.10.2021.
	Ball Global Business Services EMEA	2	01.10.2021.
	Zoran Blaževski PR BLAYONI	1	01.10.2021.
	AD IO Beograd, Beograd	1	01.10.2021.
	SVA d.o.o. Beograd	1	01.10.2021.
	MODEL 3 d.o.o. Beograd	3	01.10.2021.
	NESH STYLE	1	01.10.2021.
	Mona Fashion d.o.o.	2	01.10.2021.
	VIZARTIS d.o.o. Beograd	8	01.10.2021.
	GAMA Digital Centar d.o.o.	8	01.10.2021.
	RP d.o.o.	2	01.10.2021.
	DC grafički centar d.o.o. Beograd	8	01.10.2021.
	Ana Nenadović d.o.o.	2	01.10.2021.
	PROMEDIA d.o.o. Beograd	4	01.10.2021.
	Preduzeće FOKA d.o.o.	8	01.10.2021.
	Digital Logic d.o.o.	2	01.10.2021.
	PRUNA d.o.o. Beograd	2	01.10.2021.
	Vinarija Virtus d.o.o.	2	01.10.2021.
	MISBELL d.o.o. Beograd	3	01.10.2021.
	Papir Print d.o.o. Gornji Milanovac	4	01.10.2021.
	ENSOL d.o.o. Beograd	4	01.10.2021.
	Božić i sinovi d.o.o.	2	01.10.2021.
	ELSOL	2	01.10.2021.
	Teleoptik-Žiroskopi d.o.o. Beograd	2	01.10.2021.
	Candy Rush d.o.o. Beograd	2	01.10.2021.
	ŠIMŠIĆ d.o.o. Beograd	1	01.10.2021.
	d.o.o. PROMEGA Pančevo	5	01.10.2021.
	ALEDJO d.o.o. Beograd, Borča	5	01.10.2021.
	GATECH d.o.o. Beograd	4	01.10.2021.
	METALIK	3	01.10.2021.
	FREZAL d.o.o. Ruma	3	01.10.2021.
	Opšta bolnica “BEL MEDIC”	20	01.10.2022.
	Jasmina Perić PR MEDILAB PK	5	01.10.2022.
	Opšta bolnica “MEDIGROUP”	10	01.10.2022.
	Dom Zdravlja “JEDRO”	5	01.10.2022.
	BMP AD Novi Beograd	10	01.10.2022.
	Bioclinique labs d.o.o.	1	01.10.2022.
	Dr Marija Bošković	5	01.10.2022.
	MELBI	5	01.10.2022.
	BEO-LAB PLUS	5	01.10.2022.
	Bojana 24	1	01.10.2022.
	PFB Properties d.o.o. Beograd	3	01.10.2022.
	Delta Hospitality d.o.o.	3	01.10.2022.
	PRIGAN d.o.o.	14	01.10.2022.

Izvor: Registar ugovora o dualnom modelu [4].

Što se akademskih studija tiče, za sada su dualni model studija uveli Fakultet tehničkih nauka u Čačku Univerziteta u Kragujevcu, sa ukupnim brojem upisanih studenata u školskoj 2021. godini 50, kao i Poljoprivredni fakultet Univerziteta u Beogradu, sa ukupnim brojem upisanih studenata u školskoj 2022. godini 15. Očekuje se da će se ovom trendu u budućnosti pridružiti i drugi fakulteti univerzitetskih gradova u Srbiji.

S druge strane, kada je reč o strukovnim studijama, na prvom mestu nalazi se Akademija tehničkih strukovnih studija Univerziteta u Beogradu (ATSSB), sa svojim odsecima, koja je od 2021. godine kada je 01.10. prvi put krenula praktična nastava, uspela da se poveže sa najvećim brojem zainteresovanih poslodavaca na tržištu rada, a taj trend je i dan danas rastući. Ukupan broj upisanih studenata u školskoj 2021. godini iznosi 109, dok ukupan broj upisanih studenata u 2022. godini iznosi 87, što je ukupno 196 studenata za dve školske godine.

Pored ATSSB, tu su i Akademija strukovnih studija Južna Srbija, koja se povezala sa sledećim zainteresovanim kompanijama: AVANT – GARD; ALISA d.o.o. Leskovac; MES BRACA-ĐOKIĆ; d.o.o. GROŠ HUP; KOLIBA-KONAK; Koliba Turs d.o.o.; MAJA; PETAR & DUŠAN; MILK HOUSE d.o.o. Niš; Pekara "Branković" d.o.o. Niš; PLANINKA AD Kuršumlija; YUMCO AD Vranje; OLIMPIAS SRB d.o.o.; Aster Tekstil d.o.o. Niš; Specijalna bolnica za rehabilitaciju Prolom Banja, sa ukupnim brojem studenata 47, u školskoj 2021. godini. Zatim, Akademija tehničko-vaspitačkih strukovnih studija Niš, koja je povezana sa sledećim kompanijama: MING Kovačnica A.D.; MBOX Terminals d.o.o.; JOOMBOOZ d.o.o. Niš; ARHIBET d.o.o. Niš; TOP SOFA SRB d.o.o. Vranje; Alfa-Plam A.D.; Porodična mlekarica Veličković; BAT Vranje A.D. Vranje; PUT-INŽENJERING d.o.o. Niš; LEONI d.o.o. Prokuplje; TIGAR Tyres d.o.o.; SIMPO A.D., sa ukupnim brojem upisanih studenata 138, u školskoj 2021. i 2022. godini. Akademija tehničko-umetničkih strukovnih studija Univerziteta u Beogradu do sada se je povezala sa sledećim zainteresovanim poslodavcima: GALEB Signalizacija; Srbija Kargo A.D.; JP Pošta Srbije Beograd, a ukupan broj upisanih studenata u školskoj 2021. i 2022. godini je 80. Zatim, Akademija strukovnih studija Šumadija, povezana do sada sa sledećim poslodavcima u školskoj 2021. godini: AMM Manufacturing d.o.o.; UNIOR Components d.o.o.; ENERGETIKA d.o.o., sa ukupno upisanim brojem studenata 15. Na kraju, Visoka škola strukovnih studija Vazduhoplovna akademija povezana je sa kompanijom SMATSA d.o.o., sa ukupnim brojem upisanih studenata u školskoj 2021. godini 14.

Ciljevi dualnog modela studija, prema Zakonu o dualnom modelu studija u visokom obrazovanju („Sl. glasnik RS“, br. 66/2019) su sledeći: 1) obezbeđivanje uslova za sticanje, usavršavanje i razvoj kompetencija studenata u skladu sa potrebama tržišta rada; 2) doprinos jačanju konkurentnosti srpske privrede; 3) obezbeđivanje uslova za lakše zapošljavanje po završenom visokom obrazovanju; 4) obezbeđivanje uslova za dalje obrazovanje i celoživotno učenje; 5) razvijanje preduzimljivosti, inovativnosti i kreativnosti svakog pojedinca radi njegovog profesionalnog i karijernog razvoja; 6) obezbeđivanje uslova za lični, ekonomski i opšti društveni razvoj; 7) razvijanje sposobnosti za timski rad i osećaj lične odgovornosti u radu; 8) razvijanje svesti o važnosti zdravlja i bezbednosti, uključujući bezbednost i zdravlje na radu; 9) razvijanje sposobnosti samovrednovanja i izražavanja sopstvenog mišljenja kao i samostalnog donošenja odluka; 10) promovisanje društveno odgovorne uloge poslodavca u društvu.

3. ZAKLJUČAK

U novije doba, kada Srbija želi da se priključi trendu uvođenja dualnog obrazovanja poput vodećih evropskih i svetskih privreda, visokoškolske ustanove koje žele uvesti dualni model, moraju prvenstveno obrazovati mrežu poslodavaca koji imaju realan interes i potrebu za zapošljavanjem mladih ljudi baš te konkretne profesije, nakon njihovog završetka studija.

Uvođenje dualnog obrazovanja u obrazovni sistem jedne zemlje u današnje vreme predstavlja jedan od glavnih pokretača privrednog razvoja te zemlje i smanjenja njene stope nezaposlenosti, te s toga sistem dualnog obrazovanja treba biti što pre usvojen, ako već nije, te ukoliko jeste, potrebno je raditi na njegovom kontinuiranom poboljšanju.

4. LITERATURA

- [1] Trišić, M. & Šormaz, G. (2018). Potencijalni doprinos dualnog obrazovanja u razvoju privrede Republike Srbije. Naučno-stručna konferencija sa međunarodnim učešćem „Trendovi u poslovanju 2018“, Kruševac, Srbija.
- [2] Privredna komora Srbije, url: <https://pks.rs/strana/dualno-obrazovanje> (pristupljeno 12.01.2023.).
- [3] Garabinović, D. (2017). Dualno obrazovanje – priprema učenika za tržište rada i preduzetničko delovanje. Nacionalna konferencija sa međunarodnim učešćem Reinženjering poslovnih procesa u obrazovanju - RPPO17, Fakultet tehničkih nauka u Čačku, 29.09-01.10. 2017.
- [4] Privredna komora Srbije, url: <https://aplikacije.pks.rs/aplikacije/RegistarUgovoraDualniModel.aspx> (pristupljeno 13.01.2023.).